

УДК 329.4(4) «20» 1

П.Б. БАЙКОВСЬКИЙ, І.З. ЗІНЬКО

РЕГІОНАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛІСТСЬКІ ПАРТІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ЄВРОПИ

Байковський Петро Богданович – кандидат політичних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародного туризму, Львівський національний університет імені Івана Франка

Зінько Ігор Зіновійович – кандидат економічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародного туризму, Львівський національний університет імені Івана Франка

Досліджено основні передумови появи та розвитку регіоналістських партій та виявлено закономірності їхнього впливу на політичний процес окремих європейських держав. З'ясовано ключові відмінності між регіональними, регіоналістськими та етнорегіоналістськими партіями. На основі різних критеріїв наведено детальну типологію регіоналістських партій в Європі.

Ключові слова: регіоналізм, регіон, політичні партії, сепаратизм, федералізм.

Байковский П.Б., Зинько И.З. Региональные и регионалистские партии в политическом пространстве Европы
Исследованы главные предпосылки возникновения и развития регионалистских партий и показаны закономерности их влияния на политический процесс отдельных европейских государств. Проанализированы ключевые различия между региональными, регионалистскими и этнорегионалистскими партиями. На основании различных критериев представлено подробную типологию регионалистских партий в Европе.

Ключевые слова: регионализм, регион, политические партии, сепаратизм, федерализм.

Bajkovs'ky P.B., Zin'ko I.Z. Regional and regionalistic parties in political space of Europe

There are researched the main emergence and development reasons of regionalist parties and displayed patterns of its influence on political process in some European countries. Also there are analyzed the key differences between regional, regionalist and ethno-regionalist parties. On the basis of various measures are presented the detailed typology of regionalist parties in Europe.

Key words: regionalism, region, political parties, separatism, federalism.

Постановка проблеми. Регіоналістські партії присутні в політичному просторі абсолютної більшості європейських держав, за винятком хіба що таких малих держав, як Люксембург і Мальта. Виникнення та функціонування регіоналістських партій та регіональних партійних систем є свідченням розвинутої регіональної політичної культури та чітко сформованої регіональної ідентичності. Особливо мова йде про так звані інструментальний елемент регіональної ідентичності, коли жителі не просто усвідомлюють існування свого регіону та володіють знаннями про його географічні межі (когнітивний елемент) або оперують певним набором емоцій відносно цього регіону (аффірмативний елемент), а коли регіон використовується як база для соціальної та політичної мобілізації населення і колективної діяльності [1, с. 161].

Таким чином, існування регіоналістських партій є інституційною ознакою високого рівня регіональної ідентичності та специфічної регіональної політичної культури. Якщо ж необхідний рівень розвитку регіональної ідентичності відсутній – то такі партії також відсутні або ж їхня діяльність має маргінальний характер.

Регіоналістські та їх окремі підвид етнорегіоналістські партії є особливим напрямом дослідження в регіоналістиці і в теорії політичних партій та партійних систем, котрий з різних причин протягом тривалого часу був малодослідженим. Сьогодні ситуація змінюється і їхньому дослідженню приділяється все більше

уваги. На наш погляд, це пов'язано передусім з двома причинами. По-перше, регіоналістські партії протягом останніх десятиліть почали відігравати значно активнішу роль в рамках національних політичних систем багатьох європейських держав, зокрема йдеться про Іспанію, Бельгію, Великобританію та Італію. По-друге, процес європейської інтеграції значно активізував процеси регіоналізму в Європі, у рамках якого політичні партії є важливими акторами. Значні їхні зусилля зосереджені в рамках європейських структур і націлені на перерозподіл владних компетенцій на користь регіонів.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми регіональних, регіоналістських і етнорегіоналістських партій присвячені праці таких відомих політологів, як П.Дельвіт, Р.Дендой, С.Ліпсет, Ф.Мюллер-Роммель, Л.Девінтер, Д.Сейлер, М.Стрміска, Г. Тюрсан та ін.

Мета дослідження. Однак важко знайти в науковій літературі однозначне розуміння поняття регіоналістської та етнорегіоналістської партії, критерії їхньої відмінності від регіональної партії, а також уніфіковану типологію. Тому основною ціллю даної статті є чітко з'ясувати термінологічні особливості вживання вищезазначених понять та запропонувати типологію регіоналістських партій у політичних системах європейських держав.

Виклад основного матеріалу. Регіоналістські партії належать до так званого антисистемного блоку партійної системи, що характеризується нестійким і конфронтаційним характером діяльності, недостатньою інституційованістю і

протестним електоратом. Антисистемний табір утворюють вкрай різномірні сили. Перш за все, це сукупність антиглобалістських рухів, а також радикальні ліві партії та частина екологів. Однак протилежний фланг антисистемного табору становлять радикал-націоналісти, що домагаються зміни основного вектора глобалізаційного та інтеграційного розвитку. Вони відстоюють погляди, що відрізняються крайнім націоналізмом, ксенофобією і патологічним неприйняттям усього того, що сприймається ними як неприйнятні нововведення, зрада традиціям. Радикал-націоналісти найбільш активні у Франції, Нідерландах, Данії, Норвегії, Австрії, Греції, деяких країнах Східної Європи. До антисистемного табору можуть бути зараховані і регіонал-сепаратисти, які в своїх крайніх проявах домагаються докорінної зміни політико-територіального устрою відповідних держав. Тут варто згадати націонал-сепаратистів Шотландії, Фландрії, Північної Італії та двох іспанських провінцій (Країни Басків і Каталонії) [23].

У своїй відомій праці «Партійні системи та розмежування виборців» С. Ліпсет та С. Роккан виокремили поділ «центр-периферія», як один з чотирьох фундаментальних соціополітичних поділів [15]. Територіальна основа формування і функціонування політичних партій дає нам можливість ідентифікувати регіоналістські партії як партії, що покликані захищати інтереси конкретної, зазвичай периферійної, території. Однак, на думку Р. Дендоя, сучасне зростання популярності регіоналістських партій не є простим відновленням конфлікту «центр-периферія», а часто несе в собі вимоги трансформації політичної та економічної структури держави, а інколи і перегляду її територіальних меж [5, с. 196].

У науковій літературі можна знайти різні назви партій, діяльність котрих пов'язана з певною територією (регіоном). Сюди відносять регіоналістські (Л. Девінтер [10]), регіональні (Д. Бранкати [3]), етнорегіоналістські (Л. Девінтер [9], Ф. Мюллер-Роммель [16], Г. Тюрзан [21]), етнорегіональні (С. Ньюман [17]), етнотериторіальні (Ж. Рудольф та Р. Томсон [18]), периферійні (П. Гуревіч [13]), субнаціональні (Дж. Ерк [11]), етнічні (Д. Горовітц [14]), автономістські (Л. Девінтер [8]), сепаратистські (Дж. Соренс [20]) та ратахістські (Р. Дендой [5]) партії. І хоча всі ці партії зазвичай мають безпосереднє відношення до регіону, який є основою їхнього функціонування, однак, на наш погляд, значення регіону і території для кожної з цих партій є різним, що відповідним чином позначається і на їхній ідеології.

По-перше, варто означити відмінність між регіональною і регіоналістською партією. Л. Девінтер вважає ключовою ознакою, котра вирізняє регіоналістські партії з-поміж інших, їхню вимогу «політичної реорганізації існуючої в державі структури влади на користь регіонів шляхом надання їм права на самоуправління» [6, с. 204-205]. Натомість регіональні партії вирізняються тим, що їхня активність не

поширюється на всю територію країни, а обмежена певною територією (регіоном), або ж територіально обмеженим є рівень їхньої електоральної підтримки. Синонімом регіональної партії можуть бути поняття субнаціональна та периферійна партія. Таким чином, регіональна партія не завжди є регіоналістською, тоді як регіоналістська партія зазвичай є регіональною. Тому прийнято вважати, що регіоналістські партії є найбільш поширеним підтипом регіональних партій.

Прикладами регіональних, але не регіоналістських партій у Німеччині є Християнсько-Соціальний Союз (ХСС), діяльність якого організаційно обмежується Баварією, а також в значній мірі Партія демократичного соціалізму (ПДС), електоральна підтримка якої (електоральне ядро) знаходиться в східних землях Німеччини [1, с. 181-182]. Подібну ситуацію можемо спостерігати в Бельгії, де загальнонаціональні партії християнських демократів, лібералів і соціалістів в 1960-1970-х рр. розділилися за культурно-лінгвістичним принципом, перетворившись таким чином на регіональні партії Фландрії і Валлонії. І хоча сам факт поділу можна вважати красномовним проявом регіоналізму, однак традиційна ідеологія в цих партіях відіграє все ще більш суттєве значення аніж регіональні інтереси. Саме тому, на наш погляд, ці партії є регіональними (регіоналізованими), але не регіоналістськими.

Також цікавим прикладом може бути партійна система України, котра функціонує на основі двополюсної структури, яка є територіально детермінованою. Починаючи з президентських виборів 2004 року відбувається структурізація двох регіональних партійних підсистем (східної і західної), електоральні настрої в рамках яких є подібними на основі культурно-історичних характеристик. В кожній підсистемі відбувається майже закрыта конкуренція «своїх» партій, тоді як сумарна електоральна підтримка партій з іншої підсистеми рідко перевищує 35%. Центрами підсистем є Галичина і Донбас, де електоральна підтримка партій з конкурентної підсистеми коливається лише в межах 5-10 %. Чим далі від цих центрів – тим взаємопроникнення двох підсистем є більшим (в контактних областях показник голосування за «чужі» партії коливається вже в межах 30-40% [24]). Отже, хоча дана тенденція поки і не є незворотною, можемо констатувати, що майже всі істотні українські партії є регіональними за своєю електоральною підтримкою. Серед партій, представлених сьогодні у Верховній Раді, найбільш регіональними є ВО «Свобода» та КПУ, далі йдуть Партія регіонів та ВО «Батьківщина» і найменш регіональною є партія УДАР. Можемо припустити також, що при умові загострення міжрегіональних протиріч, регіональність цих партій може поступово еволюціонувати у регіоналізм, а відтак перетворити їх на регіоналістські.

Важливим аспектом ідентифікації регіональної та регіоналістської партій є їхня кореляція

з етнічним або етнокультурним фактором, який зазвичай є домінуючим чинником при формуванні регіональної ідентичності. При такій кореляції можемо говорити про існування етнорегіональних (етнотериторіальних) партій, коли партійна ідеологія ґрунтується на етнокультурній ідентичності, яка доповнює загальнонаціональну, або ж – етнорегіоналістських партій, коли їхня ідеологія покликана захищати ідентичність, котра конкурує або ж конфліктує з загальнонаціональною. На думку Ф. Мюллера-Роммеля, політичні наслідки вираження етнічних, культурних чи лінгвістичних відмінностей можуть мати значний вплив на функціонування регіональних, а іноді і національних партійних систем [16, с. 18].

Етнорегіоналістська партія органічно поєднує в своїй ідеології та практичній діяльності територіальний (регіональний) вимір та вимір спільної етнокультурної ідентифікації спільноти, котра проживає на цій території [5, с. 196]. Таким чином, етнорегіоналістські партії – це партії, які відстоюють інтереси регіонально зосереджених етнічних, етнокультурних чи лінгвістичних спільнот з широким спектром вимог, які направлені на трансформацію відносин між регіоном і державою, створення нової незалежної держави або ж приєднання до іншої [16, с. 18].

Етнорегіоналістські партії є досить поширеними в Європі. За підрахунками вчених чисельність цих партій перевищує сотню, а відтак виникає потреба їхньої типології, яка в основному ґрунтується на ідеології, походженні, географічному розташуванні, засобах та методах діяльності, електоральних успіхах, впливові на партійну систему та формування місцевих, регіональних і загальнонаціональних урядів.

За фактом походження регіоналістські партії можуть виникати в результаті перетворення загальнонаціональної партії на регіональну з її подальшою еволюцією в сторону регіоналізму, як наслідок розколу в загальнонаціональній партії, шляхом еволюційного розвитку регіоналістських поглядів місцевої еліти, через зростання локальних партій або їхнє об'єднання. Вагому роль при утворенні регіоналістських партій можуть відігравати також екзогенні фактори, такі як анексія території іншою державою. Прикладом останнього може бути утворення регіоналістської Народної партії Південного Тіролю.

Беручи до уваги фактор географічного розташування, Д. Сейлер помітив, що більшість етнорегіоналістських партій Європи сконцентровані в трьох зонах. Першою зоною є периферія морських та океанічних узбереж (Канарські острови, Країна Басків, Каталонія, Бретань, Корсика, Північна Ірландія). Очевидно, що культурна та лінгвістична особливість цих територій збереглася саме завдяки їхній периферійності. Другою зоною регіоналізму є територія контакту католицької та православної Європи (Югославія, Румунія, Україна). І третьою зоною є території, котрі простягаються вздовж так званого «блакитного банана» (від південної Англії

до півночі Італії). Впродовж середньовіччя на цих землях сформувалися автономні міста-держави (міський пояс Європи), які і визначали специфіку розвитку цього регіону [5, с. 200].

Л. Девінтер виокремлює два типи методів і засобів, якими послуговуються регіоналістські партії: мирні (або демократичні) та насильницькі, що означає, що партійні організації у своїй діяльності наближені до терористичних груп, як баскська *Herrri Batasuna*, Ірландська республіканська армія чи Фронт національного визволення Корсики [6, с. 2017-219].

У залежності від електоральних успіхів, які етнорегіоналістські партії демонструють у своїх регіонах, їх поділяють на домінуючі, великі, середні і малі. Однак досить часто результат етнорегіоналістських партій залежить від того чи це локальні, регіональні, національні чи загальноєвропейські вибори [19, с. 52].

Також регіоналістські партії можна розділити в залежності від їхньої здатності брати участь у формуванні виконавчої влади переважно регіонального рівня (урядові, опозиційні та позапарламентські) та від ролі, яку при цьому вони відіграють (самостійне формування уряду, найбільша партія в коаліції, молодший партнер в коаліції).

Важливим аспектом типології регіоналістських партій є система їхньої ідеологічної орієнтації, котра, на думку дослідників регіоналізму, будується на чотиривимірній шкалі: ступінь бажаного самоуправління (ступінь регіоналізму), ліво-права орієнтація, європейська інтеграція та пост-матеріалістські цінності (екологізм, фемінізм тощо) [12].

Попри важливість трьох інших компонентів, без сумніву, найбільш важливою детермінантою ідеологічної орієнтації регіоналістських та етнорегіоналістських партій є саме регіоналізм, котрий і є основою для об'єднання цих партій в окрему партійну родину – родину регіоналістських партій. Найбільш вдалу типологію регіоналістських (етнорегіоналістських) партій запропонував Р. Дендой. Його типологія ґрунтується на цілях регіоналістських партій, котрі пов'язані з рівнем самоуправління для своїх регіонів і на ступені радикальності їхніх вимог. В залежності від бачення майбутнього для свого регіону він виділяє три головні типи регіоналістських партій: протекціоністські, децентралістські і сецесіоністські, котрі, у свою чергу, поділяються на підтипи (табл. 1) [5, с. 205-213].

Таблиця 1.

Типологія регіоналістських партій в Європі

Рівень радикальності політичних вимог	Тип регіоналістських партій	Підтип регіоналістських партій	Характеристика вимог
Слабкі вимоги	протекціоністські	консервативні	визнання, захист
		партиципарні	участь, доступ

Середні вимоги	децентра-лістські	автоно-містські	влада, розподіл повноважень
		федера-лістські	влада, розподіл повноважень за федеративним принципом
		конфедера-лістські	влада, розподіл повноважень за федеративним принципом
Радика-льні вимоги	сецесіо-ністські	індепен-дистські	незалежність
		іредентистські	незалежність і приєднання сусідніх етнічних територій
		реюніо-ністські (рата-хістські)	приєднання до сусідньої держави

Джерело: [5, р. 206]

Протекціоністські партії зазвичай борються за визнання за регіоном права на лінгвістичну, релігійну або культурну ідентичність та права на участь у політичному житті (політичне представництво, участь у прийнятті рішень), не ставлячи при цьому під загрозу існуючий інституційний та правовий лад в державі. При цьому серед протекціоністських партій можна виділити консервативні і партиципарні. Діяльність консервативних регіоналістських партій зосереджена на захисті регіональних та етнічних інтересів від ще більшої централізації чи асиміляції, тобто має захисний або консерваційний характер. Прикладом такої партії прийнято вважати Словенську партію Каринтії в міжвоєнний період та її сучасницю – Enotna Lista (Список Єдності).

Партиципарні регіоналістські партії натомість схильні висловлювати вимоги більш наступального характеру, які покликані не тільки захистити регіональну спільноту від асиміляції, але й досягнути для неї кращих умов культурного, економічного чи політичного життя. Мова може йти про запровадження етномовних квот при формуванні штату місцевих службовців, проведення виборів на пропорційній основі, право на представництво спільнот у регіональних чи національних парламентах на етнічній основі, а також про право вето при вирішенні питань, які мають ключове значення для життя етнорегіональних спільнот. Прикладами таких партій є SSW (Südschleswigsche Wählerverband) та значна кількість баскських регіоналістських партій Франції - PNV (Partido Nacionalista Vasco), Eubata, EMA (Ezkerreko Mugimendu Abertzalea), EB (Euskal Batasuna) та ін.

Децентралістські партії, на відміну від протекціоністських, в основу своєї діяльності

ставлять вимогу трансформації і перерозподілу влади в рамках держави на користь своїх регіонів. Мова може йти про зміну внутрішніх кордонів регіону (їхнє розширення), створення спеціальних владних інституцій у регіоні і перерозподіл влади на їхню користь, регіональне самоуправління, про економічну та фінансову автономію, принципи регіонального представництва на загальнонаціональному рівні тощо. Також децентралістські партії схильні виступати за значну автономію своїх регіонів: культурну, мовну, у сфері освіти і функціонування медіа, бюджетну, податкову і навіть у сфері зовнішніх зносин. Серед децентралістських партій виділяють автономістські, федералістські та конфедералістські.

Автономістські партії виступають за надання території етнорегіональної спільноти автономного статусу або, в разі наявності такого статусу, за розширення повноважень шляхом подальшої децентралізації. Навіть якщо ці партії в кінцевому результаті не виключають можливість повної незалежності регіону, їхня поточна увага в основному сконцентрована на отриманні автономного статусу або його розширенні. Приклади таких партій можна знайти в таких периферійних регіонах як Валь д'Аоста (Union Valdotaïne), Бретань (Union Democratique Bretonne), Ельзас (Union du Peuple Alsacien), Каталонія (Convergencia i Unio), Галісія (Coalicion Galega та Esquerda Galega) та Країна Басків в Іспанії (Partido Nacionalista Vasco).

Федералістські партії прагнуть імплементувати принцип федералізму шляхом конституційного поділу влади між центром держави і її регіонами. На відміну від автономістів, котрі прагнуть передачі повноважень виключно для одного регіону, федералісти виступають за автономію для всіх шляхом глибокої трансформації владних відносин у державі. Вимоги федералістських партій в основному торкаються отримання повноважень у сфері освіти, охорони здоров'я, правопорядку і оподаткування. На думку Л. Де Вінтера, федералістські партії у своїх вимогах необов'язково є більш радикальними за автономістські, адже інколи суб'єкти федерацій володіють навіть меншими повноваженнями порівняно з автономіями в унітарних державах (наприклад федеральні землі Австрії і Країна Басків в Іспанії) [7]. Прикладами федералістських партій є Fryske Nasjonale Partij, котра виступає за федералізацію Нідерландів, а також до 1980 р. три бельгійські партії: фламандська VU (Volksunie) та валлонські RW (Rassemblement Wallon) і FDF (Federalistes Democratres Francophones).

Вимоги конфедеративних партій є значно радикальніші порівняно з автономістськими і федералістськими адже передбачають отримання регіонами суверенітету і права самим визначати, які компетенції і в якій мірі передавати на рівень конфедерації. За всіма ознаками конфедералістською партією сьогодні є «Новий фламандський альянс», котрий виступає за чергову ревізію конституції Бельгії з метою перетворення

держави з федерації на конфедерацію [2].

Сецесіоністські партії ставлять собі за мету домогтися виходу регіону зі складу тієї держави, до якої він належить. Такого роду вимоги роблять ці партії найбільш радикальними серед регіоналістських партій. В їхній діяльності важливим аспектом є чітка територіальна ідентифікація регіону, який претендує на незалежність, а також проблема визнання цієї незалежності міжнародною спільнотою. Іншими словами, якщо діяльність протекціоністських та децентралістських партій несе в собі загрозу внутрішньодержавному порядку, то діяльність сецесіоністських партій може підривати міжнародний порядок, нести загрозу міждержавним відносинам та регіональній безпеці. В структурі сецесіоністських партій виділяються індепендистські, іредентистські та реюніоністські (ратахістські) партії.

Основною ціллю індепендистських партій є здобуття повної незалежності для свого регіону на основі права народу на самовизначення. Прикладами є партії Корсики (Movimentu pa l'Autoderterminazione, Corsica Viva, Unita Naziunalista, Corsica Nazione, Accolta Naziunale Corsa, Rinnovu Naziunale), Країни Басків (Abertzaleen Batasuna), Галіції (Asamblea Nacional-Popular Galega), Савойї (Ligue Savoisiennne), Уельсу (Plaid Cymru), Шотландії (Scottish National Party). Також до цієї групи можна віднести партії, котрі вимагають не тільки незалежність для свого регіону, але і приєднання сусідніх регіонів тієї ж держави. Прикладом такої партії є каталонська ERC (Esquerra Republicana de Catalunya), котра виступає за створення Великої Каталонії включно з Валенсією та Балеарськими островами.

Дещо складніша ситуація з розумінням іредентистських та реюніоністських партій. Поняття «іредентизм» походить зі сфери міжнародних відносин і означає наявність суспільно-політичного руху в рамках держави, метою діяльності якого є повернення раніше втрачених етнічних земель до складу власної держави [22, с. 5]. Якщо іредентизм є відображенням позицій еліти держави стосовно втраченої території, то позиція еліти і мешканців власне цих територій матиме характер вже реюніонізму – бажання повернутися до складу своєї історичної батьківщини. Відповідно іредентистські регіоналістські партії це партії, котрі не тільки прагнуть незалежності від тієї держави до якої належить їхній регіон, але також виступають за приєднання до новоутвореної держави тих етнічних земель (іреденту), які в силу історичних обставин опинилися у складі інших держав. Класичним прикладом існування регіоналістського іредентизму є іспанська частина Країни Басків. Низка партій цього регіону (Herri Batasuna / Euskal Herritarok та Eusko Alkartasuna) виступає не тільки за незалежність свого регіону від Іспанії, але й за приєднання до такої держави регіону Наварра та французької частини Країни Басків (Iparralde). Таким чином, всі баскські землі повинні бути об'єднані в єдину державу басків (Euskal Herria). І нарешті останнім підтипом

сецесіоністських партій є реюніоністські партії. Реюніонізм у значній мірі є відповіддю етнічних меншин певних держав на іредентистські настрої в своїх історичних батьківщинах по той бік кордону. Хоча варто зазначити, що в останні десятиліття реюніонізм окремих регіонів знаходить все менше підтримки іредентистів на етнічній батьківщині, що в значній мірі продиктовано загрозами розвитку міждержавних конфліктів між сусідніми державами. Так реюніоністські настрої на Аланських островах згасли і перетворилися на автономістські після того як Швеція відмовилася піднімати питання про повернення островів зі складу Фінляндії. Особливістю реюніоністських партій є те, що вони не прагнуть незалежності для свого регіону, а лише його приєднання до вже існуючої держави, яка є історичною та етнічною батьківщиною для мешканців регіону. Приклади реюніоністських партій можемо знайти в італійському регіоні Валь Д'Аоста (Valdotanian Union – виступає за приєднання регіону до Франції), в Південному Тіролі (Südtiroler Volkspartei, Heimatbund та Sudtiroler Freiheitlichen – виступають за повернення Південного Тіролю до складу Австрії) та в Північній Ірландії (Sinn Fein – бореться за приєднання Північної Ірландії до складу Ірландії). У франкомовному науковому дискурсі часто для позначення реюніонізму застосовується термін ратахізм (rattachism). Ратахізм – це рух у франкомовній Валлонії за її приєднання до Франції. Основною ратахістською партією Валлонії є RWF (Rassemblement Wallonie France). Схожі партії є також в німецькомовній спільноті Бельгії (Christliche Volkspartei та Heimattreue Front – виступають за приєднання до Німеччини), а також у Фландрії (Vlaams National Verbond – за приєднання до Нідерландів).

Регіоналістські партії, як і партії інших партійних родин, здатні поступово змінювати і адаптувати свої ідеологічні преференції в залежності від різних факторів: електоральних, демографічних, економічних і т.д. Рухомість ідеології регіоналістських партій торкається також радикальності їх регіоналістських устремлінь. Так, наприклад, галісійська партія BNG (Bloque Nacionalista Galego) на початку свого існування стояла чітко на позиціях незалежності Галісії, однак з часом її вимоги сконцентрувалися навколо проблеми самоврядування та визнання національної ідентичності галісійського народу. Подібно валлійська партія Plaid Cymru виступаючи спочатку за широке самоврядування, з 2003 року перейшла на позиції здобуття повної незалежності для Уельсу. Така особливість, зокрема, може бути пояснена тим, що в складі однієї партії досить часто перебувають і конкурують між собою різні фракції, які можуть суттєво відрізнитися за рівнем радикальності своїх вимог.

Висновки. На думку російського дослідника В. Швейцера, антисистемні партії здатні переважно вдаватися не так до чисто парламентських методів боротьби або до тиску на більшість в коаліційних урядах, скільки до співучасті в масових позапарламентських акціях,

прагнучи заробити собі зайві очки в гострих внутрішньополітичних баталіях.

Поки що в жодній європейській країні не було навіть натяку на діалог між різними загонами антисистемних партій. У перспективі можна очікувати значних змін електоральних настроїв політично активної частини європейців. Але можливість переходу влади в Європі від просистемних до антисистемних партій малоймовірна. Навіть при збереженні критичного ставлення до можновладців виборець неготовий віддати кермо влади політично непередбачуваним лідерам, що не мають позитивного бачення майбутнього європейського розвитку [23].

Таким чином, регіоналістські партії,

незважаючи на те, що належать до табору антисистемних партій, здатні впливати на урізноманітнення політичного спектра сучасної Європи. Деякі з них вже входять до транснаціональної Європейської народної партії, тобто формують правоконсервативну частину партійно-політичного спектра, що є частиною системного блоку.

Однак переважна більшість партій залишається маргінальними, ультраправими та ультралівими партіями, котрі надалі більше уваги приділятимуть оперативному реагуванню на виклики суспільного розвитку європейських держав та більше вправлятимуться у тактичних способах утвердження своїх впливів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бусыгина И.М. Политическая регионалистика / И.М. Бусыгина. – М.:РОССПЭН, 2006. – 280 с.
2. Коваль О. Фландрия голосує за розкол країни / О.Коваль // Дзеркало тижня. – 2012. – № 37 (19 жовтня).
3. Brancati D. The Destabilizing Effects of Regional Parties in Europe / D.Brancati // Constitutional Political Economy. – 2005. – Vol. 16 (2). – P. 143-59.
4. Dandoy R. Regionalism and Party Programs. Comparative analysis of the content of the manifestos of regionalist parties in Europe / R. Dandoy, G. Sandri. – Brussel: CEVIPOL, 2007.
5. Dandoy R. Ethno-regionalist parties in Europe: a typology/ R. Dandoy // Perspectives on Federalism. – 2010. – Vol. 2 (2). – P. 194-220
6. De Winter L. A Comparative Analysis of electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties/ L. De Winter // De Winter L. Regionalist Parties in Western Europe / L. De Winter, H. Tursan. – London: Routledge, 1998. – P. 204-247.
7. De Winter L. Conclusion. A comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties / L. De Winter // De Winter L. Regionalist Parties in Western Europe / L. De Winter, H. Tursan. – London: Routledge, 1998. – P. 248-267.
8. De Winter L. In Memoriam the Volksunie 1954-2001: Death by Overdose of Success / L. De Winter // De Winter L. Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage / L. De Winter, M. Gomez-Reino, P. Lynch. – Barcelona: ICPS, 2006. – Vol. II. – P. 11-46.
9. De Winter L. European Integration and Ethnoregionalist Parties / L. De Winter, M. Gomez-Reino // Party Politics. – 2008. – Vol. 8 (4). – P. 483-503.
10. De Winter L. Regionalist Parties in Western Europe / L. De Winter, H. Tursan. – London: Routledge, 1998. – 280 p.
11. Erk J. Sub-state nationalism and the left-right divide: critical junctures in the formation of nationalist labour movements in Belgium / J. Erk // Nations and Nationalism. – 2005. – 11 (4). – P. 551-570.
12. Gomes-Reino M. Conclusion: the Future Study of Autonomist and Regionalist Parties / M. Gomes-Reino // De Winter L. Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage / L. De Winter, M. Gomez-Reino, P. Lynch. – Barcelona: ICPS, 2006. – Vol. II. – P. 245-269.
13. Gourevitch P.A. The Re-emergence of «Peripheral Nationalisms»: Some Comparative Speculations on the Distribution of Political Leadership and Economic Growth / P.A. Gourevitch // Comparative Studies in Society and History. – 1979. – Vol. 21 (3). – P. 303-322.
14. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict / D. Horowitz. – Berkeley: University of California Press, 1985. – 697 p.
15. Lipset S. Party systems and voter alignments: cross-national perspectives / S. Lipset, S. Rokkan. – New York: Free Press, 1967. – 554 p.
16. Muller-Rommel F. Ethnoregionalist parties in Western Europe: theoretical considerations and framework of analysis / F. Muller-Rommel // De Winter L. Regionalist Parties in Western Europe / L. De Winter, H. Tursan. – London: Routledge, 1998. – P. 17-27.
17. Newman S. Ideological Trends among ethnoregional Parties in Post-Industrial Democracies / S. Newman // Nationalism & Ethnic Politics. – 1997. – Vol. 3 (1). – P. 28-60.
18. Rudolph J.R. Ethnoterritorial Politics, Policy and the Western World / J.R. Rudolph, R.J. Thompson. – London: Lynne Rienner, 1989. – 262 p.
19. Schrijver F. Regionalism after Regionalisation. Spain, France and the United Kingdom / F. Schrijver. – Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006. – 428 p.
20. Sorens J. The Cross-Sectional Determinants of Secessionism in Advanced Democracies / J. Sorens // Comparative Political Studies. – 2005. – Vol. 38 (3). – P. 304-326.
21. Tursan H. Introduction: Ethnoregionalist parties as ethnic entrepreneurs/ H. Tursan // De Winter L. Regionalist Parties in Western Europe / L. De Winter, H. Tursan. – London: Routledge, 1998. – P. 268-280.
22. Wolff S. Managing and settling ethnic conflicts/ S. Wolff // Schneckener U. Managing and Settling Ethnic Conflicts. Perspectives on Successes and Failures in Europe, Africa and Asia / U. Schneckener, S. Wolff. – London: Hurst & Company, 2004. – P. 1-17.
23. Швейцер В. Старые и новые партии в Старом Свете [Электронный ресурс] / В. Швейцер. – Режим доступа: http://rus-siancouncil.ru/inner/?id_4=1096#top
24. Центральна виборча комісія України (Вибори 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp315?PT001F01=900>

Стаття надійшла до редакції 03.05.2013